

Helmikerttu Kalliola

Asukkaiden kokemukset osallisuudesta kehitysvammaisten ryhmäkodissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

17.1.2018

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Helmikerttu Kalliola Asukkaiden kokemukset osallisuudesta kehitysvammaisten ryhmäkodissa 25 sivua + 3 liitettä 17.1.2018
Tutkinto	Sosionomi (amk)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaaja(t)	Lehtori Ulla Saukkonen
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia erään helsinkiläisen kehitysvammaisten ohjatun asumisen ryhmäkodin asukkaiden kokemuksia osallisuudesta. Tämän lisäksi tavoitteena oli, että saadut tutkimustulokset auttaisivat ryhmäkodin työntekijöitä edistämään asukkaiden osallisuutta arjessa. Opinnäytetyön aihe muodostui yhteistyössä kyseisen ryhmäkodin kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa aineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Haastateltavana tutkimuksessa oli neljä vapaaehtoista ryhmäkodin asukasta. Litteroidun aineiston analysoimiseen käytettiin sisällönanalyysinä teemoittelua.</p> <p>Työn teoreettisena viitekehyksenä toimi osallisuus, jonka perustana on henkilön oma kokemus yhteisöön kuulumisesta ja vaikutusmahdollisuuksista. Osallisuuden lähikäsitteenä toimii osallistuminen. Tässä opinnäytetyössä osallisuus on jaettu kolmeen osa-alueeseen, joiden kautta osallisuutta tarkastellaan. Nämä osa-alueet ovat päätöksenteko itseä koskevissa asioissa, yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen ja yhteisöllisyys.</p> <p>Haastattelujen tuloksista voidaan todeta, että ryhmäkodin asukkailla oli osallisuuden kokemuksia etenkin omaa elämää koskevien päätösten tekemisessä. Haastateltavat olivat myös osallisina muun muassa harrastuksissa ja työelämässä, mutta nämä tapahtuivat pääasiassa kehitysvammaisille tarkoitettujen palvelujen piirissä. Tämä saattoi osaltaan vaikuttaa siihen, että haastateltavien sosiaaliset piirit näyttäytyivät suppeina. Sosiaaliset piirit rajoittuivat haastateltavilla pääasiassa perheenjäseniin, muihin kehitysvammaisiin ja palveluiden parissa työskenteleviin henkilöihin. Yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamista ei haastattelujen perusteella nähty yhtä kiinnostavana kuin omiin asioihin vaikuttamista.</p> <p>Johtopäätöksenä tuloksista voitiin todeta, että asukkailla on jonkinlaisia osallisuuden kokemuksia ja haastateltavat vaikuttivat melko tyytyväisiltä tämän hetkiseen osallisuuteensa. Kuitenkin tutkimuksen tuloksista on nähtävissä, että kehitysvammaisten osallisuuden kokemuksia voitaisiin monipuolistaa</p>	
Avainsanat	Osallisuus, osallistuminen, kehitysvammaisuus

Author(s) Title Number of Pages Date	Helmikerttu Kalliola Experience of Involvement in Group Home for Intellectually Disabled People by the Residents 25 pages + 3 appendices 17 January 2018
Degree	Bachelor Of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Ulla Saukkonen, Lecturer
<p>The purpose of this Bachelor's Thesis was to examine how intellectually disabled residents in one group home in Helsinki experience participation and involvement. Another aim for this study was that the research results would help employees to improve involvement and participation of the residents in everyday life. The subject of this thesis was formed together in collaboration with the employees in the faculty.</p> <p>The research was carried out as a qualitative research and method used for collecting data was a half structured theme interview. All four interviewees were residents in the group home and wanted to participate in the research. The transcript of the data was analysed by using a thematic content analysis.</p> <p>The theoretical framework in the study was involvement, which is a person's subjective experience about being part of the community and having a possibility to influence. Involvement is linked closely to participation. In this thesis, involvement was divided into three different themes, which were personal decision-making, having an influence on common and social matters and being part of communities.</p> <p>Based on the interviews the residents of the group home had experienced involvement especially in personal decision-making. The interviewees were also involved for example in hobbies and at work, but these were usually in groups and faculties that are meant for people with special needs. That might have an impact on that interviewees seemed to have quite narrow social networks. Mostly social networks were limited to the family members, other disabled people and employees. Common and social matters didn't seem so important for the interviewees as personal matters.</p> <p>As a conclusion, the study shows that even though the residents experienced some kind of involvement and they appear to be happy with present situation, there is still some room for improvement.</p>	
Keywords	Involvement, participation, intellectually disabled people

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kehitysvammaisuus	3
2.1	Lievä ja keskivaikea kehitysvammaisuus	4
3	Osallisuus	5
3.1	Kehitysvammaisuuden luomat erityispiirteet osallisuuden toteutumiselle	6
3.2	Osallisuus teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössä	8
4	Tutkimusasetelma	8
4.1	Tutkimuskohteen kuvaaminen	9
4.2	Kehitysvammaisuuden haastatteluun tuomat erityispiirteet	10
5	Tulokset	11
5.1	Tutkimuksen eettiset valinnat ja luotettavuus	11
5.2	Tulokset	12
5.2.1	Osallistuminen ja yhteisöllisyys	12
5.2.2	Omaa elämää koskevien päätösten tekeminen	15
5.2.3	Yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen	16
5.2.4	Yhteenveto	17
6	Pohdinta	18
6.1	Jatkokehittäminen	18
6.2	Opinnäytetyöprosessin arvioiminen	19
	Lähteet	22
	Liitteet	
	Liite 1. Tiedote tutkimukseen osallistuville	
	Liite 2. Suostumuslomake	
	Liite 3. Teemahaastattelun runko	

1 Johdanto

Opinnäytetyöni sijoittuu kehitysvammaisten ryhmäkotiin, joka on Helsingin kaupungin omistama 8-paikkainen ohjatun asumisen yksikkö lievästi tai keskivaikeasti kehitysvammaisille henkilöille. Opinnäytetyöprosessin aikaan asukkaita ryhmäkodissa oli seitsemän.

Opinnäytetyöni aihetta miettiessä juttelin ryhmäkodin johtavan ohjaajan ja muiden työntekijöiden kanssa mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyöni ryhmäkotiin liittyen. Ryhmäkodin puolelta esitettiin muutamia ehdotuksia aihealueista, joita opinnäytetyöni voisi käsitellä. Näiden ehdotuksien ja omien kiinnostustenkohteitteni perusteella mietin mahdollisia tutkimuskysymyksiä. Asukkaitten osallisuuden kokemusten selvittämiseen päädyin aiheen ajankohtaisuuden ja mielenkiintoisuuden vuoksi.

Kehitysvammaisten osallisuus ja sen edistäminen on viimeisten vuosien aikana ollut yksi lainsäädännön ja useitten vammaispoliittisten ohjelmien tavoitteista (esimerkiksi Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, VAMPO, YK:n vammaissopimus). Hallinnollisen keskustelun lisäksi kehitysvammaisten osallisuus on herättänyt viime vuosina melko paljon julkista keskustelua niin omaisten kuin itse kehitysvammaisten suunnalta. Pertti Kurikan Nimipäivät on luultavasti koko kansalle viimeistään Euroviisuista tutuksi tullut kehitysvammaisista koostuva punk-bändi. Yhtyeen kappaleet ovat punkmusiikille omaiseen tapaan kantaaottavia ja Pertti Kurikan Nimipäivien kohdalla kappaleiden aiheet käsittelevät paljon kehitysvammaisten kokemia epäkohtia arjessaan, kuten sitä missä kehitysvammaisen kuuluisia asua ja kuinka elää. Opinnäytetyöprosessini aikana paljon esillä on ollut myös Ei myytävänä! –kansalaisaloite, jonka tavoitteena on jättää kehitysvammaisten asumispalvelut uuden kilpailutuslain ulkopuolelle (Ei myytävänä! -kansalaisaloite n.d.).

Tarkoituksena opinnäytetyössä oli kerätä laadullista tietoa siitä, kuinka asukkaat kokevat osallisuutta ja kuinka se ilmenee ryhmäkodin ja asukkaitten elämässä ja arjessa. Tämän lisäksi tavoitteena oli, että ryhmäkodin työntekijät hyötyisivät tutkimuksesta siten, että he voisivat reflektoida omia toimintamenetelmiään suhteessa siihen, kuinka asukkaitten osallisuutta voitaisiin ryhmäkodissa edistää.

Kappaleissa kaksi ja kolme käyn läpi opinnäytetyöhöni kuuluvaa käsitteistöä ja teoreettista viitekehystä. Neljäs kappale sisältää tarkemman kuvauksen tutkimuskohteesta ja

käyttämistäni tutkimusmenetelmistä. Viidennessä kappaleessa käsittelen tutkimuksen eettiset valinnat ja luotettavuuden, jonka lisäksi avaan tutkimuksen tulokset. Viimeinen kappale on pohdintaosuus, joka sisältää tutkimustulosten vertailun aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin ja ajatukset jatkokehittämismahdollisuuksista, sekä opinnäytetyöprosessin arvioimisen.

2 Kehitysvammaisuus

Suomessa kehitysvammaisuuden käsite on vakiintunut tarkoittamaan älyllistä kehitysvammaa (Aaltonen & Arvio 2012: 13), eli vammaa ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella (Matero 2012: 165). Tämä vaikeuttaa esimerkiksi uusien asioiden oppimista ja käsitteellistä ajattelua, mutta kehitysvammaiset ihmiset kykenevät myös oppimaan monia asioita samalla tavalla kuin muutkin ihmiset (Matero 2012: 165).

Kehitysvammaisuutta tutkitaan monella eri tieteenalalla ja tämä vaikuttaa siihen, millaisina kehitysvammaisten ihmisten ominaisuudet, edellytykset ja tarpeet nähdään. Lisäksi se vaikuttaa heille tarkoitettujen palveluiden tavoitteisiin, tehtäviin ja mahdollisuuksiin. (Seppälä 2010: 183.) Kehitysvammaisuutta voidaan tarkastella ja määritellä usealla eri tavalla, kuten lääketieteen ja diagnoosien näkökulmasta, toimintakyvyn näkökulmasta sekä sosiaalisesta näkökulmasta (Verner 2017a).

Nykyisin vammaisuutta määriteltäessä tarkastellaan mitä toimintakyvyn rajoituksia vamma aiheuttaa henkilölle hänen toimintaympäristössään. Vammaisella henkilöllä on pitkäaikaisia tai pysyviä toimintarajoitteita ja vaikeuksia suoriutua tavanomaisista toiminnoista omassa elinympäristössään. (Repo 2012a: 9.) Neurologisten ja fysiologisten ominaisuuksien lisäksi esimerkiksi torjunnasta, syrjinnästä ja kaltoin kohtelusta johtuvat traumaattiset kokemukset, tai mielekkään ja kunniallisen sosiaalisen roolin puuttuminen ovat voineet muokata kehitysvammaisen henkilön persoonallisuutta ja toimintakykyä (Seppälän 2010: 182).

Toimintakykyä arvioidessa yksilö- ja ympäristötekijöitä tarkastelemalla rakennetaan käsitys henkilön nykyisestä suorituskyvystä ja mahdollisesta kapasiteetista. Yksilötekijöihin kuuluu esimerkiksi henkilön ikä ja psyykkiset voimavarat, kun ympäristötekijöillä tarkoitetaan fyysisen elinympäristön ja palvelujärjestelmän lisäksi myös sosiaalista ympäristöä ja asennemaailmaa. (Repo 2012a: 11.) Toimintakyvyn näkökulmassa arvioidaan siis ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta, toimintakyvyn tukemista eri tilanteissa, osallistumisen vahvistamista sekä pyritään osoittamaan henkilön voimavarat ja mahdollisuudet (Seppälä 2010: 185.) Toimintakyvyn arviointi on välttämätön perusta palvelutarpeiden selvittämiseksi (Anttila 2013: 56).

Toisin kuin lääketieteellinen tai toimintakyvyn näkökulmat, jotka tarkastelevat vammaisuutta pääasiassa yksilön näkökulmasta, sosiaalinen näkökulma näkee, että sopeutuminen on yhteiskunnan eikä vammaisten henkilöiden ongelma. Sosiaalisen näkökulman mukaan syy ja ratkaisu vammaisuuteen on ympäristössä ja ratkaisun löytämiseksi tarvitaan poliittista toimintaa yksilön muokkaamisen sijaan. Sosiaalisen näkökulman ongelmaksi nähdään yksilön puuttuminen tarkastelusta, mutta se sopii esimerkiksi vammaispoliittisten ohjelmien lähtökohdaksi, joissa mielenkiinto kohdistuu yhteiskuntaan ja sen epäkohtiin. (Repo 2012a: 11-12.)

2.1 Lievä ja keskivaikea kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuutta ja sen vaikeusastetta luokitellaan lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaisuuteen. Työssäni keskityn lievään ja keskivaikeaan kehitysvammaisuuteen ja erityisesti siihen, kuinka se näkyy arjen toiminnoissa, sillä opinnäytetyöni tutkittava kohderyhmä, eli ryhmäkodin edustavat näitä ryhmiä. On kuitenkin muistettava, että diagnostinen luokittelu lievästä ja keskivaikeasta kehitysvammasta on vain suuntaa antava kuvaus näiden henkilöiden terveydentilasta, sekä piirteistä ja tarpeista (Kaski 2012: 16-19). Diagnoosikeskeisyys nähdään helposti objektivoivana, kehitysvammaisten persoonan ja minuuden maahan polkevana määrittelykulttuurina (Vehmas 2005: 114). Ensi sijassa he ovat kuitenkin ainutlaatuisia ihmisiä omine yksilöllisine piirteineen, eikä heitä voi täydellisesti kuvata minkään määrittelyn avulla (Repo 2012: 12). Jokaisella kehitysvammaisella henkilöllä on oman persoonallisuutensa lisäksi omat vahvuutensa, mahdollisuutensa ja kykynsä, joita on tarvittaessa tuettava (Matero 2012: 165).

Lievästi kehitysvammaisen henkilö on yleensä henkilökohtaisissa toimissaan omatoiminen ja pystyy asumaan itsenäisesti tai hieman tuettuna. Monet heistä kykenevät työhön, mutta kuitenkin useimmiten tarvitsevat jonkinasteista jatkuvaa opastusta ja valvontaa työssään. Vaikka lievästi kehitysvammaisen henkilö selviää melko itsenäisesti useilla elämän osa-alueilla, tarvitsee hän kuitenkin usein tukea asioimisessa ja palveluiden hankkimisessa. Myös rahankäytön hahmottamisessa voi olla vaikeuksia ja vaarana on joutua hyväksikäytetyksi, jos tarvittavaa tukea ei ole saatavilla. (Kaski 2012: 20).

Useimmat keskivaikeasti kehitysvammaisista henkilöistä selviävät henkilökohtaisista päivittäisistä toimistaan itsenäisesti tai melko itsenäisesti. He tarvitsevat vaihtelevaa tukea elämään ja työskennelläkseen yhteiskunnassa, mutta useimmat heistä pystyvät

osallistumaan ohjattuun työhön joko tavallisella työpaikalla tai työkeskuksessa. (Kaski 2012: 21)

3 Osallisuus

Osallisuuden, kuten vammaisuudenkin käsite on monisyinen, eikä yhtä oikeaa määritelmää ole. Tästä syystä osallisuuden viitekehyksessä on tilaa monenlaiselle toiminnalle ja toimenpiteille (Karjalainen & Raivio 2013: 12). Tämä näkyi osallisuutta ja sen määritelmiä tutkiessani, sillä esiin nousi jatkuvasti uusia käsitteitä, joiden kautta osallisuutta oli jäsenetty. Osallisuus toimii eräänlaisena yläkäsitteenä (Karjalainen & Raivio 2013: 12) ja käsitteen käytön yhteydessä tulisi tarkastella osallisuuden suhdetta tutkittavaan aiheeseen, eli mistä ollaan osallisia ja missä haluttaisiin olla osallisia (Nivala & Ryyänen 2013: 25).

Yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikassa osallisuuden käsitettä on lähestytty esimerkiksi inklusiona, osallistumisena, voimaantumisenä, asiakaslähtöisyytenä, vaikuttamisena, vallinnanvapautena, elämänpolitiikkana, kansalaisuutena sekä osattomuuden ja syrjäytymisen vastakohtana (Kivistö 2014: 42). Osallisuuden vastakäsitteitä ovat muun muassa passiivisuus, välinpitämättömyys, osattomuus ja syrjäytyminen. Vastakäsitteet auttavat tarkentamaan osallisuuden käsitettä, jolloin osallisuus hahmottuu aktiivisuudeksi ja osallistumiseksi, kiinnostukseksi ympäristöä kohtaan, osansa saamiseksi yhteiskunnan resursseista sekä paikan löytämiseksi suhteessa yhteiskunnan eri toimintajärjestelmiin. (Nivala & Ryyänen 2013: 19-20.) Osallisuuden käsite nähdään usein syrjäytymisen eli sosiaalisen osattomuuden vastaparina. Osattomuus on muun muassa työelämän, harrastusten, koulutuksen, kulttuurielämän ja pahimmillaan yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle jäämistä. (Kivistö 2014: 51.)

Sosiaalipedagogisena käsitteenä osallisuus kuvaa ihmisen ja yhteisöjen sekä ihmisen ja yhteiskunnan välistä suhdetta (Nivala & Ryyänen 2013: 10). Joidenkin määrittelyiden mukaan osallisuus on nimenomaan kuulumista ja kiinnittymistä yhteisöön sekä mukana olemista yhteisön elämässä ja toiminnassa. Osallisuudesta puhuttaessa osallistumista pidetään usein itsestään selvänä lähikäsitteenä, jopa niin, että käsitteitä käytetään ristiin ja rinnakkain. Osallisuuden ja osallistumisen ero tulee kuitenkin osallisuuden kokemuksellisuudesta. Osallisuuden määrittelyssä keskeistä on, tuntuuko osallistujasta itsestään osalliselta, kun taas osallistuminen on toiminnallisempaa ja yksilön aktiivisuutta vaativaa toimintaa, joka osallisuuden tunnetta voi vahvistaa. (Nivala & Ryyänen 2013: 20,24.)

Osallisuus on subjektiivinen kokemus, eli tunne yhteisöön kuulumisesta on osallisuuden perustana. (Nivala & Ryytänen 2013: 20). Osallisuuden ja vastavuoroisesti osattomuuden subjektiivisuus hankaloittaa osallisuuden käsitteen määrittelemistä, sillä ensisijaisesti ne ovat yksilöllisiä kokemuksia tai tunteita, joita emme voi toistemme puolesta sanoa (Karjalainen & Raivio 2013: 14). Osallisuuden kokemuksia voi tuottaa jo pelkästään tunne mukanaolosta ja mahdollisuuksien olemassaolosta (Kivistö 2014: 115). Kokemus omasta osallisuudesta riippuu muun muassa palvelunkäyttäjän vaikutusmahdollisuuksista sekä eri vaihtoehtojen informoinnista (Karjalainen & Raivio 2013: 14). Osallisuus ei ole yksilön pysyvä ominaisuus, vaan sen aste voi vaihdella elämänvaiheiden ja osin myös elämänkaaren vaiheiden mukaan (Karjalainen & Raivio 2013: 14).

Osallisuuden edistäminen on viime vuosina ollut useiden hankkeiden, lakiuudistusten ja kehittämissuohjelmien yksi päätavoitteista. Osallisuutta ei voida kuitenkaan edistää pelkästään ylhäältä alas suunnatuilla toimenpiteillä, vaan ihmisten on itse koettava asiat merkityksellisiksi oman elämänsä kannalta (Rouvinen-Wilenius 2014: 67.)

3.1 Kehitysvammaisuuden luomat erityispiirteet osallisuuden toteutumiseksi

Osallisuudella on keskeinen merkitys oman elämän merkityksellisyyden kokemiseksi ja se on yhteydessä terveyteen ja terveyseroihin, jonka vuoksi osallisuuden edistäminen on tärkeää (Rouvinen-Wilenius 2014: 51,56.) Ihmisen hyvinvoinnin perusrakenteita on johonkin kuulumisen tunne ja kokemus omasta merkityksestä (Nivala & Ryytänen 2013: 10). Kehitysvammaisen henkilön hyvinvoinnissa voi olla puutteita esimerkiksi ihmissuhteiden yksipuolisuuden ja mielekkään tekemisen puutteen vuoksi (Repo 2012b: 28-29).

Henkilön hyvinvoinnille työllä on suuri merkitys, sillä sosiaalisten suhteiden lisäksi se esimerkiksi antaa arvontoa ja hyväksyntää, sekä mahdollisuuden käyttää kykyjään (Repo 2012b: 29). Kuitenkin vain harva vammaisista henkilöistä työllistyy avoimille työmarkkinoille ja mittava osa heistä on vailla palkka- ja kokopäivätyötä, vaikka heidän arvioitaisiin olevan työhön kykeneviä (Haarni 2006: 45). Työikäisiä kehitysvammaisia on Suomessa 25 000, joista arviolta 3000 voisi työllistyä palkkatyöhön. Kuitenkin tällä hetkellä vain noin 500 kehitysvammaista tekee työsuhteista palkkatyötä. (Vernerin 2017b; Kehitysvammaliitto n.d.)

Yksi osallisuutta estävä tekijä on se, että kehitysvammaisella ihmisellä ei välttämättä ole valtaa häntä itseään koskevissa asioissa (Eriksson 2008: 13). Tämän vuoksi näen itsemääräämisoikeuden olevan kehitysvammaisten osallisuuden kannalta merkittävä asia. Itsemääräämisoikeus on viime vuosina pyritty ottamaan huomioon muun muassa lainsäädäntöä muuttamalla. Esimerkiksi kehitysvammalakiin keväällä 2016 tehtyjen muutoksien tarkoituksena on vahvistaa erityishuollossa olevien asiakkaitten itsemääräämisoikeutta (IMO-käsikirja 2017: 3) Kehitysvammahuollossa itsemääräämisoikeus sisältää ennen kaikkea asiakkaan oikeuden osallistua hoitoaan ja huolenpitoaan koskevien palvelujen suunnitteluun ja toteutukseen. Työntekijöiden velvollisuutena on mahdollistaa tämä tarvittavin tukitoimin, joka voi olla esimerkiksi tuettu päätöksenteko. (IMO-käsikirja 2017: 4.) Vaikka kehitysvammaisten asumispalveluissa tavoitteena olisi edistää asukkaiden yhteiskunnallista osallisuutta, saatetaan asumisyksikössä luoda ja ylläpitää itsemääräämisoikeutta rajoittavia käytäntöjä. Esimerkiksi asukkaan itsemääräämisoikeutta elää haluamansa kaltaista elämää voi rajoittaa se, että ryhmäkodit ovat myös työorganisaatioita, jolloin päivän kulkuun vaikuttaa mahdollisesti työntekijöiden työvuorot, eikä asukkaiden omat toiveet. (Eriksson 2014: 24-26.)

Erilaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia olisi tietoisesti tarjottava, sillä aina yksilöllä ei ole riittävästi voimavaroja tai valtaa edetä kohti itsenäistä elämää, jota tavoiteltavana pidetään. (Rouvinen-Wilenius 2014: 63). Yksilön osallisuuden kokemukseen vaikuttavat yhteiskunnan rakenteen ja vallitseva ilmapiiri, sekä yksilön omat voimavarat. Yhteiskunnan rakenteelliset epäkohdat ja asenneilmapiiri voivat olla esteenä henkilön osallisuudelle. Toisaalta ne voivat myös tukea henkilön osallisuuden kokemusta. (Särkelä-Kukko 2014: 39,42.) Esimerkiksi ihmisten kielteisillä asenteilla ja suhtautumisella ja tietämättömyydellä on merkittäviä vaikutuksia vammaisten henkilöiden arkeen. Muun muassa vammaisten henkilöiden oikeus harrastuksiin ja sosiaaliseen elämään, sekä yhteiskunnalliseen osallistumiseen jäävät helposti toteutumatta, jos muiden suhtautuminen heitä kohtaan on kapeakatseista eikä täysivaltaiseen elämään tarjota riittävästi tukea. (Haarni 2006: 44.)

Monilla vammaisilla on keskimääräistä korkeampi riski syrjäytyä ja osallisuuden ja osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi vammaispolitiikassa keskeisenä terminä ja tavoitteena on pitkään ollut valtaistuminen. Valtaistumisen termiin sisältyy ajatus itsemääräämisoikeuden lisääntymisestä ja luottamuksesta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Valtaistuneella henkilöllä päätäntävalta ja vastuu on siirtynyt hänelle itselleen, jonka lisäksi

hänellä on halua ja mahdollisuuksia vaikuttaa itseä koskeviin asioihin. (Repo 2012b: 29-31.)

3.2 Osallisuus teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössä

Kuten aikaisemmissa kappaleissa käy ilmi, on osallisuus laaja käsite, joten rajauksia oli tehtävä. Aikaisemmissa kehitysvammaisten osallisuutta koskevissa tutkimuksissa on käytetty teoreettisena viitekehyksenä esimerkiksi osallisuuden porrasmallia. Porrasmallien soveltamisessa on kuitenkin riskinä se, että tavoiteltavana pidetään ylimmän tason osallistumista, vaikka erilaisten osallistujien kannalta mielekäs taso erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa voi olla jokin muu kuin kaikkein ylin taso (Nivala & Ryyänen 2013: 23).

Osallisuus pienissä ja konkreettisissa yhteisöissä luo edellytykset myös laajemmalle yhteiskunnalliselle osallisuudelle. Henkilön osallisuutta yhteisössä voidaan jäsentää kolmen ulottuvuuden kautta, jotka ovat yhteisöön kuuluminen, yhteisössä toimiminen ja tunne yhteisöön kuulumisesta. Kaikkien näiden toteutuminen on edellytyksenä osallisuuden syntymiselle. (Nivala & Ryyänen 2013: 26-27.) Tältä ja edellisten kappaleiden tiedon pohjalta opinnäytetyössäni osallisuutta lähestytään kolmen osa-alueen kautta, jotka ovat päätöksenteko itseä koskevissa asioissa, yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen, sekä osallistuminen ja yhteisöllisyys.

4 Tutkimusasetelma

Tarkoituksena opinnäytetyössä oli kerätä laadullista tietoa siitä, kuinka asukkaat kokevat osallisuutta ja kuinka se ilmenee ryhmäkodin asukkaiden elämässä ja arjessa. Tämän lisäksi tavoitteena oli, että ryhmäkodin työntekijät hyötyisivät tutkimuksesta siten, että he voisivat reflektoida omia toimintamenetelmiään suhteessa siihen, kuinka asukkaiden osallisuutta voitaisiin ryhmäkodissa edistää. Tutkimuskysymys opinnäytetyössäni oli siis:

- Kuinka ryhmäkodin asukkaat kokevat osallisuutta?

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla teemahaastattelulla.

Haastattelu on joustava menetelmä, joka sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelu voidaan valita tutkimusmenetelmäksi esimerkiksi silloin kun halutaan korostaa ihmisen subjektiivista haastattelutilanteessa ja antaa haastateltavalle mahdollisuus tuoda itseään koskevia asioita esille mahdollisimman vapaasti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 205). Koska opinnäytetyöni koskee kehitysvammaisia, halusin nimenomaan kehitysvammaiset itse kertomaan omat kokemuksensa tutkittavasta aiheesta. Etenkin kun vammaisuutta käsittelevät tutkimukset on tehty useammin järjestelmänäkökulmasta kuin käyttäjien näkökulmasta (Haarni 2006: 53.) Tämän vuoksi haastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi opinnäytetyössäni oli alusta asti selvä valinta.

Teemahaastattelu sopi mielestäni opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmäksi parhaiten, sillä siinä haastattelun aihepiirit ja teema-alueet ovat kaikille samat. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle haastattelulle ominaiset kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole täysin vapaa kuten strukturoimaton haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2010) Tämä mahdollisti haastatteluissa muun muassa sen, että minulla oli mahdollista muokata kysymyksiä haastattelutilanteessa, sekä esittää tarkentavia jatkokysymyksiä haastattelun edetessä. Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina marraskuussa 2017.

Haastattelut litteroin sanatarkasti vaihtaen kuitenkin puheessa esiintyneet nimet nimikirjain lyhenteiksi tai esimerkiksi muuttaen ryhmäkodin nimen vain ryhmäkodiksi. Tämän lisäksi jätin litteroiduista haastatteluista pois lauseen sisällön kannalta merkityksettömät toistot ja täytesanat. Litteroitujen haastattelujen analysoimiseen käytin sisällön analyysinä teemoittelua. Tässä apunani käytin haastattelurungossa käyttämiäni teemoja.

4.1 Tutkimuskohteen kuvaaminen

Tutkimuksen kohderyhmänä oli erään Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan perhe- ja sosiaalipalvelujen vammaistyön vammaisten asumis- ja laitospalveluiden ohjatun asumisen ryhmäkodin asukkaat. Ohjatun asumisen ryhmäkoti on tarkoitettu henkilöille, jotka omaavat toimintakykyä, mutta tarvitsevat jonkin verran ohjausta ja tukea asumisessa ja päivittäisissä toiminnoissaan. Yövalvontaa ei ohjatussa asumisessa ole, mutta avunsaanti yöaikaan on mahdollista. Toiminta lähtee asukkaan tarpeista ja tavoitteena on edistää asukkaan itsemääräämisoikeutta ja yhdenvertaisuutta, jotta asukas voisi viettää mahdollisimman itsenäistä ja rikasta arkielämää. Palvelun piiriin hakeudu-

taan oman asuinalueen sosiaalityön toimipisteen kehitysvammahuollon sosiaalityöntekijän kautta ja palvelun saamisen edellytyksenä on kehitysvammaisten erityishuollon asiakkuus. (Helsingin kaupunki n.d.)

Opinnäytetyöni aiheen olin rajannut koskemaan vain yhtä Helsingin kaupungin omistamaa ryhmäkotia ja sen asukkaita. Koska aihe oli jo valmiiksi melko rajattu, halusin antaa kaikille asukkaille mahdollisuuden saada oman äänensä kuuluviin ja osallistua haastatteluun. Lisäksi tutkimusluvassani edellytettiin, että henkilöiden kutsuminen haastatteluihin tulee tapahtua ryhmäkodin henkilökunnan välityksellä, joten asukkaiden kutsuminen toteutettiin viikoittaisen asukaskokouksen yhteydessä. Asukaskokouksessa ohjaaja esitti asukkaille etukäteen kirjoittamani kutsun haastatteluun ja kysyi asukkaiden halukkuutta osallistua tutkimukseen. Itse olin mukana kokouksessa vastaamassa mahdollisiin lisäkysymyksiin. Ryhmäkodin seitsemästä asukkaasta neljä halusivat osallistua haastatteluihin. Haastateltavat olivat puhumalla kommunikoivia lievästi tai keskivaikeasti kehitysvammaisia aikuisia henkilöitä. Heidän keski-ikänsä oli 45 vuotta ja ikäjakauma 24-54 vuotta. Haastateltavista kolme oli miehiä ja yksi nainen.

Haastattelut tapahtuivat ryhmäkodissa loppuvuodesta 2017 ja ne pidettiin jokaisen haastateltavan omassa huoneessa. Ilmapiiiri haastatteluissa oli pääasiassa rento, vaikka yksi haastateltavista vaikutti hieman jännittävän tilannetta. Kaikki sovituista haastatteluista saatiin kuitenkin pidettyä ja ne kestivät noin 20 minuuttia.

4.2 Kehitysvammaisuuden haastatteluun tuomat erityispiirteet

Koska opinnäytetyöni kohderyhmä olivat ryhmäkodissa asuvat kehitysvammaiset henkilöt, oli mielestäni tärkeää kiinnittää erityistä huomiota selkeään ilmaisuun niin haastattelutilanteissa, kuin haastateltavien informoinnissa, sillä kehitysvammaisuus voi vaikuttaa vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoihin ja esimerkiksi sanojen löytäminen ja ymmärtäminen voi olla vaikeaa (Papunet 2017a). Tämän lisäksi erään haastateltavan äidinkieli oli muu kuin suomi, joka asetti omat haasteensa kyseisen haastateltavan kohdalla. Näiden seikkojen vuoksi päätin tutustua tarkemmin selkokieleen ja sen ohjeistuksiin ennen haastatteluja.

Selkokieli on mukautettu muun muassa sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä ymmärrettävämmäksi ja se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia yleiskielen lukemisessa tai ymmärtämisessä. Selkokieli on helpompaa kuin yleiskieli ja aiheita käsitellään hyvin

konkreettisella tasolla. Selkokielisessä tekstissä selitetään myös sanojen merkityksiä, joita yleiskielellisessä tekstissä ei selitettäisi. (Selkokeskus 2015.) Tämän otin huomioon haastatteluissa selittämällä haastateltaville esimerkiksi sanan yhteisö merkityksen, jos se ei haastateltavalle ollut ennestään tuttu.

Selkokielisessä ilmaisussa tulisi suosia lyhyitä sanoja, sekä käyttää jokapäiväistä sanastoja. Jos vaikeita tai abstrakteja käsitteitä ei voida kokonaan välttää, tulisi ne selittää tai havainnoida konkreettisin esimerkein. (Selkokeskus 2016a.) Tämän lisäksi tulisi suosia lyhyitä lauseita ja kiinnittää huomiota suoraan sanajärjestykseen, sekä sanojen taivutusmuotoihin (Selkokeskus 2016b).

Pyrittäessä puhumaan selkokielellä tulisi huomioon ottaa myös luonnollisen puhekielen käyttäminen rauhallisesti, sillä kirjakielen ymmärtäminen on vaikeampaa. Tärkeää on myös kuunnella mitä vastapuoli haluaa kertoa ja antaa hänelle riittävästi aikaa itsensä ilmaisemiseen. Puheen tukena voi myös käyttää muita keinoja, kuten kuvakommunikaatiota tai kirjoitusta. (Selkokeskus n.d.) Kuvakommunikaatiossa kuvaa voidaan käyttää havainnollistamaan sisältöä, jonka ymmärtäminen puhutussa tai kirjoitetussa muodossa voi olla vaikeaa (Papunet 2017b.) Haastatteluissa minulla oli mukana muun muassa asuminen ja tuettuun päätöksentekoon liittyviä kuvia, jotka olivat tukena sekä itselläni kysymysten selventämisessä, että apuna vastaamisessa osalla haastateltavista.

5 Tulokset

5.1 Tutkimuksen eettiset valinnat ja luotettavuus

Arvioin opinnäytetyöhöni liittyviä eettisiä kysymyksiä ennakkoon Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) ohjeiden pohjalta. Koska tutkimukseni on luettavissa ihmistieteisiin kuuluvaksi, kiinnitin erityistä huomiota alan tutkimuksia koskeviin eettisiin periaatteisiin. Nämä periaatteet ovat jaettavissa kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyys ja tietosuoja.

Tutkittavien itsemääräämisoikeuden otin huomioon siten, että tutkittaville kerrottiin alusta asti, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja että oman suostumuksen voi peruuttaa ja haastattelun lopettaa kesken missä haastattelunvaiheessa tahansa,

jos näin tahtoo. Tutkimukseen osallistumisen tulee vapaaehtoisuuden lisäksi perustua riittävään tietoon (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009). Tämän otin opinnäytetyösäni huomioon siten, että olin kirjoittanut ryhmäkodin asukkaille tiedotteen (Liite 1) koskien haastatteluja. Ryhmäkodin henkilökunta kävi asukaskokouksessa tiedotteen yhdessä asukkaiden kanssa läpi, jonka lisäksi olin itse asukaskokouksessa mukana vastaamassa mahdollisiin lisäkysymyksiin. Haastatteluun suostuneet kirjoittivat suostumuslomakkeen (Liite 2)

Haastatteluiden aikana suhtauduin tutkittaviin kohteliaasti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen ja huolehdin siitä, että osallistumisen vapaaehtoisuus toteutuu myös haastattelujen aikana. Tästä pidin huolta muun muassa muistuttamalla haastateltavia haastattelun ja kysymyksiin vastaamisen vapaaehtoisuudesta. Haastatteluun osallistuneet asukkaat olivat minulle ennestään tuttuja, joten haastatteluja pitäessäni ja vastauksia tulkittaessa minulle tärkeää oli pysyä objektiivisena. Haastateltavien yksityisyydestä ja tietosuojasta huolehdin hävittämällä haastattelujen äänitteet litteroimisen jälkeen. Litteroiduista haastatteluista on poistettu kaikkien haastateltavien nimi- ja tunnistetiedot ja litteroidut haastattelut hävitän tutkimuksen valmistuttua. Lopullisessa työssä haastateltavat kulkevat nimellä Asukas 1-4, varmistaakseni haastateltavien yksityisyyden. Tutkimusluvan yhtenä ehtona mainittiin, ettei ryhmäkodin nimi saa tulla lopullisessa tutkimuksessa esille. Tästä olen huolehtinut esimerkiksi siten, ettei se tule esille haastattelukutsuista (Liite 1).

5.2 Tulokset

Seuraavissa kappaleissa tarkastelen haastatteluissa saatuja tuloksia osallisuuden teoriaan pohjautuvien teemojen kautta. Nämä teemat olivat haastattelurungossakin käytetyt osallistuminen ja yhteisöllisyys, päätöksenteko itseä koskevissa asioissa, sekä yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen.

5.2.1 Osallistuminen ja yhteisöllisyys

Kaikki haastateltavista osallistuivat kehitysvammaisille tarkoitettuun työ- tai päivätoimintaan. Tämän lisäksi eräs haastateltavista kävi työtoiminnan ohella töissä osa-aikaisesti ruokakaupassa. Tässä kappaleessa puhun kuitenkin yleisesti työstä, sillä siten haasta-

teltavat itse siitä puhuivat. Haastatteluissa selvitin muun muassa työn merkitystä haastateltaville. Haastattelujen perusteella työ oli tärkeää ja mielekästä lähes kaikille haastatelluista. Tähän haastateltavilla vaikutti esimerkiksi toiset ihmiset työpaikalla.

Siellä on hyviä työhmiisiä.
Asukas 4

Erään haastateltavan kohdalla oli ongelmia tulkita, olivatko vastaukset työhön liittyen myönteisiä, vai oliko työ vain päivien täytettä ja jotain jossa on käytävä.

No en mä muuta tiedä, kun että siellä nyt voi käydä.
Asukas 2

Pääasiassa haastateltavat olivat kuitenkin tyytyväisiä nykyisiin työpaikkoihinsa ja halusivat jatkaa siellä työskentelyä. Myös edellä käsitellyn haastateltavan vastaus kysymykseen samassa työssä jatkamisesta on tulkittavissa siten, että hän ei kuitenkaan halua vaihtaa työpaikkaa toiseen.

Mutta tällälaiilla kun mietin, niin kyllä ne mun niinku muissa töissä olemiset on nyt tässä.
Asukas 2

Haastattelussa pyrin selvittämään myös haastateltavien saamaa koulutusta, mutta saatujen vastausten perusteella haastateltavien saama koulutus on suppea. Puolet haastateltavista kertoivat viimeisimpänä opiskelleensa kehitysvammaisille tarkoitettussa Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskuksessa, jossa tarjotaan jatko-opetusta, jonka tavoitteena on itsenäistymisen tukeminen sekä ammatillisiin opintoihin ja työhön valmentaminen (Haavikon opetus- ja aikuiskasvatuskeskus 2018). Puolet haastatteluun osallistuneista ei muistanut tai osannut kertoa saaduista koulutuksistaan.

Kai mä joskus oon käyny
Asukas 4

Kaikki haastateltavat kertoivat heillä olevan harrastuksia, jotka he olivat itse valinneet omien mieltymystensä mukaan. Harrastuksina oli niin ryhmässä tapahtuvia harrastuksia, kuin yksilöharrastuksiakin. Haastateltavien harrastukset olivat muun muassa erilaiset liikunnat kuten keilaaminen ja tanssi, sekä kerhotoiminta.

Keilaamaan. Elokuva.
Asukas 3

No mä harrastan tanssia liikuntaa.
Asukas 4

Kaksi haastateltavista toivat haastatteluissaan esille avustajan ja hänen tärkeytensä. Avustaja mahdollisti haastateltaville esimerkiksi urheiluotteluissa ja elokuvissa käymisen.

Avustajan kanssa käyn niinku tämmösissä näin niin kun nyt jääkiekko.
Asukas 2

Kysymys harrastuksista vaikutti haastateltaville mielekkäältä ja kaikki haastateltavista osasivat vastata kysymykseen ilman suurempia pohdintoja. Kaikki haastateltavat vaikuttivat tyytyväisiltä harrastuksiinsa, eivätkä ainakaan tuoneet harrastuksista puhuessa esille tyytymättömyyttään tai toiveita harrastuksiin liittyen. Kuitenkin eräs haastateltavista toi muun haastattelun aikana esille, että haluaisi kuunnella enemmän musiikkia omassa huoneessaan, mutta tarvitsevansa apua cd-soittimensa käytössä.

Haastattelija: Onko sulla jotain semmosia päätöksiä mitä sä haluaisit pystyä tekemään omassa elämässä?

Asukas 1: Kuuntelee musiikkia.

Haastattelija: Kuunnella musiikkia?

Asukas 1: Nii

Haastattelija: Okei. Haluisitko sä kuunnella sitä täällä omassa huoneessa, vai tuolla yhteisissä tiloissa?

Asukas 1: Täällä

Haastattelija: Onks se semmonen asia, että sä tarviisit siihen apua?

Asukas 1: joo

Musiikin kuuntelu omassa huoneessa olisi mielestäni laskettavissa yksilöharrastukseksi, mutta kyseisellä asukkaalla ei ole ollut siihen mielestään riittävästi tukea tarjolla. Samainen asukas toi esille myös halunsa osallistua enemmän ruuanlaittoon ryhmäkodissa.

Tärkeiksi ja läheisiksi ihmissuhteiksi haastateltavat mainitsivat perheenjäsenet ja muut mahdolliset sukulaiset. Kolme haastateltavista mainitsivat myös toiset ryhmäkodin asukkaat tai ainakin osan heistä itselleen läheisiksi henkilöiksi. Näiden lisäksi haastateltavat kertoivat myös esimerkiksi työkavereiden olevan heille tärkeitä. Kahden haastateltavan puheesta oli tulkittavissa, että myös työntekijät ryhmäkodissa ja työtoiminnassa olivat henkilöille merkityksellisiä. Vain yksi haastateltavista kertoi hänellä olevan seurustelukumppanin.

Kaikki haastateltavista omistivat kertomansa mukaan oman puhelimen. Yhteydenpito läheisiin tapahtuu myös pääasiassa puhelimen välityksellä, sekä kyläilemällä. Yhdellä haastateltavista oli oma tietokone huoneessaan, jossa hänellä on internetyhteys. Hän toi myös haastattelussa esille omistavansa Facebook-profiilin, jonka kautta on yhteydessä kavereihinsa.

... niin siis onhan mulla toi Facebook tossa, mutta sen kautta nyt lähinnä, niin no niitä kavereita mitä nyt on.

Asukas 2

Muut haastateltavat eivät tieneet, mikä internet on ja mitä siellä voi tehdä. Koin myös internetikäsitteen selventämisen haastateltaville haastavaksi, joten aiheen käsittely jäi pintapuoliseksi.

Myös yhteisöihin liittyvä kysymys vaikutti monelle haastateltavalle vaikealle vastata. Kaikki haastateltavista kokivat myös kuuluvansa ryhmäkodin luomaan yhteisöön. Muita yhteisöjä joihin haastateltavat kokivat kuuluvansa, olivat muun muassa oma perhe ja työpaikka. Tämän lisäksi haastateltavat kokivat olevansa osa naapuruston luomaa yhteisöä. Kaikki haastateltavista ilmaisivat olevansa myös tyytyväisiä nykyiseen asuinpaikkaansa.

5.2.2 Omaa elämää koskevien päätösten tekeminen

Asukkaiden kokemuksia omaa elämää koskevien päätösten tekemisestä kartoitin haastattelussa yleisellä kysymyksellä siitä, kokevatko asukkaat tekevänsä päätöksiä itse ja minkälaisia päätöksiä asukkaat kokivat tekevänsä omassa elämässään. Haastateltavat kokivat tekevänsä omaa elämäänsä koskevat päätökset itse.

Mm no en mä tiedä.. Kaikkee.. Mä teen kaikki.

Asukas 4

Esittämäni jatkokysymys siitä, minkälaisia päätöksiä haastateltavat kokivat tekevänsä omaa elämäänsä koskien, oli haastateltaville vaikea, eivätkä he ainakaan haastattelutilanteessa osanneet niitä eritellä.

mmm no en osaa selittää

Asukas 4

En osaa sanoa minkälaisia, että on mielestäni niitä omiakin päätöksiä tullu tehtyä, mutta en mä nyt osaa sanoa mitä.
Asukas 2

Omien päätösten tekeminen tuli esille myös muissa kysymyksissä, kuten kysymyksissä harrastuksissa, koulu- ja työpaikoista ja ryhmäkodissa asumisessa. Kaikki haastateltavat kokivat esimerkiksi valinneensa itse harrastuksensa, vaikuttaneensa koulu- ja työpaikoihinsa sekä olleensa mukana päättämässä ryhmäkotiin muuttamisesta. Eräs haastateltavista toi haastattelussaan esille myös muiden henkilöiden olleen mukana päätöksenteossa. Esimerkiksi ryhmäkotiin muuttaessa haastateltava koki, että mukana päätöksen tekemisessä ovat olleet sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät.

No kyllä siinä varmaan vähän oli kai se oma tahtokin, että vähän tais olla sitten näitä sosiaaliohjaajia ja työntekijöiden niinku sosiaalityöntekijöiden.
Asukas 2

Kysyessäni, onko haastateltava kokenut muiden tehneen päätöksiä hänen puolestaan hänen elämäänsä koskien, kokee hän kuitenkin olleensa itse aina mukana päätöksenteossa.

No enpä tiedä. Nii-in en tiedä ihan itse olen tietääkseni mukana ollu kaikissa... Niin että vaikka muut jotakin tekevätkin, niin itse olen tota siinä.
Asukas 2

5.2.3 Yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen

Asukkaitten vaikutusmahdollisuuksia kartoitin kysymyksillä ryhmäkodin yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamiseen liittyvillä kysymyksillä. Neljästä haastateltavasta kolme kokivat esimerkiksi presidentinvaaleissa äänestämisen itselleen tärkeäksi vaikutusmahdollisuudeksi.

Haastattelija: Oletko sä esimerkiks käyny äänestämässä joskus?

Asukas 1: En oo

Haastattelija: Et oo käyny. Ens keväänähän on presidentinvaalit, tiesitkö sä siitä?

Asukas 1: Tiesin

Haastattelija: Haluaisitko sä käydä äänestämässä ens vuonna presidenttiä?

Asukas 1: Joo

Haastattelija: Ootko sä aikasemmin käyny äänestämässä presidenttiä?

Asukas 1: En ole

Haastattelija: Et ole, mutta ens vuonna haluaisit?

Asukas 1: Joo

Ryhmäkodin yhteisiin asioihin kaikki haastateltavat kokivat voivansa vaikuttaa. Ryhmäkodin yhteisiin asioihin vaikuttamisesta puhuttaessa haastateltavien puheessa nousi esille ryhmäkodissa pidettävä asukaskokous, jonka haastateltavat kokivat paikaksi, jossa yhteisiin asioihin voi vaikuttaa. Yhteisiä asioita, joihin haastateltavat kokivat voivansa vaikuttaa, olivat esimerkiksi yhteiset retket, joita ryhmäkodissa silloin tällöin asukkaille järjestetään. Haastattelujen perusteella yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen ei kuitenkaan tuntunut haastateltaville erityisen tärkeältä tai kiinnostavalta.

No enpä oo kyllä vaikuttanu, mutta varmaan olisi. Onhan tuolla asukaskokouksesakin aina kysellään kuulumiset.

Asukas 2

Haastattelija: Ootko koskaan äänestäny vaaleissa?

Asukas 4: E

Haastattelija: Okei. Tiiätkö sä kuka on Suomen presidentti tällä hetkellä?

Asukas 4: En oo koskaan kuullu

Haastattelija: No kiinnostaako sua tietää kuka Suomen presidentti on?

Asukas 4: Ei kiinnosta

5.2.4 Yhteenveto

Tuloksista voidaan todeta, että haastateltavilla oli osallisuuden kokemuksia etenkin omaa elämää koskevien päätösten tekemisessä. Haastateltavat kokivat vaikuttaneensa omaan elämäänsä muun muassa työ- ja asuinpaikan, sekä harrastuksensa valitsemalla. Haastateltavat kokivat saaneensa päätöksentekoon riittävästi tukea.

Kaikki haastateltavista olivat myös osallisia työelämässä ja harrastuksissa. Nämä tapahtuivat kuitenkin pääasiassa kehitysvammaisille tarkoitettujen palvelujen piirissä. Tämä vaikutti osaltaan siihen, että tutkimuksen perusteella haastateltavien sosiaaliset piirit vaikuttivat suppeilta. Perheenjäsenten ja sukulaisten lisäksi haastateltavien sosiaaliset suhteet rajoittuivat muihin kehitysvammaisiin ja työntekijöihin palvelujen piirissä. Läheisiin ihmisiin haastateltavat pitivät yhteyttä lähinnä puhelimitse tai tapaamalla heitä. Perheenjäsenten, ryhmäkodin ja työpaikan luomien yhteisöjen lisäksi haastateltavat kokivat olevansa osa naapuruston luomaa yhteisöä.

Yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen ei tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttanut haastateltaville erityisen tärkeältä. Haastateltavat kuitenkin kokivat, että vai-

kuttamismahdollisuuksia on olemassa. Ryhmäkodin yhteisiin asioihin haastateltavat kokivat voivansa vaikuttaa asukaskokouksessa. Yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamisessa kiinnostus haastateltavilla rajoittui äänestämiseen vaaleissa.

6 Pohdinta

6.1 Jatkokehittäminen

Vaikka kehitysvammaisten osallisuutta on tutkittu aikaisemminkin, on aiheen tutkimiselle mielestäni tilaa jatkossakin osallisuuden kokemuksen subjektiivisuuden vuoksi (Nivala & Ryytänen 2013: 20). Kiinnostavaa olisi tutkia esimerkiksi muita Helsingin kaupungin ohjatun asumisen ryhmäkoteja ja niiden asukkaiden kokemuksia osallisuudesta. Tähän opinnäytetyöhön osallistuneet kehitysvammaiset olivat yhtä lukuun ottamatta melko iäkkäitä. Kuinka tuloksiin vaikuttaisi, jos haastateltavat olisivat nuorempia ja esimerkiksi juuri itsenäistymisen kynnyksellä? Kehitysvammaisten palvelut ja suhtautuminen heihin on muuttunut paljon vuosien saatossa (Repo 2014b 13-28), joten tällä voi olla vaikutusta asiaan. Perinteisesti lainsäädännön rooli kehitysvammahuollossa on ollut holhoava ja palveluja ja tukitoimia miettiessä järjestelmälähtöinen ajattelu on korostunut kutistaen kehitysvammaisen henkilön objektiksi ja antaen vallan asiantuntijoille (Kekki, Konola, Marjamäki & Tiihonen 2011: 32-33). Pohtia voi myös, kuinka tulokset eroaisivat Helsingin kehitysvammaisten ja pienemmällä paikkakunnalla asuvien kehitysvammaisten kesken, sillä vammaisten elinolotutkimuksissa on havaittu rakenteellista epätasa-arvoa vammaisten ihmisten välillä esimerkiksi palveluiden saatavuudessa (Eriksson 2013: 26).

Vaikka tulosten mukaan ryhmäkodin asukkailla oli osallisuuden kokemuksia ja he olivat osallisina erilaisissa yhteisöissä, voisi asukkaiden osallisuuden kokemuksia pyrkiä manipuloitamaan ja rikastamaan. Osallisuuden vastakäsitteenä syrjintä voidaan nähdä osallisuutta estävänä tekijänä. Joskus syrjintä on näkymätöntä ja kätkeytynyt vakiintuneisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin, jotka johtavat vammaisten henkilöiden marginalisoitumiseen (Haarni 20016, 10.) Esimerkiksi Erikssonin (2008) tutkimuksen mukaan kehitysvammaisten osallisuuden suhteen suurimmat ongelmat liittyivät kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisiin suhteisiin, kuten esimerkiksi työelämään osallistumiseen ja perheen perustamiseen. Sosiaalisen ulossulkemisen vuoksi mahdollisuudet täysivaltaiseen yhteiskunnan jäsenyyteen on edelleen ongelmallista (Eriksson 2008). Kehitysvammaiset

harrastavat yleensä omissa ryhmissään ja tekevät töitä päivä- ja työtoimintakeskuksissa, vaikka osa heistä kykenisi tekemään palkkatyötä. Näin oli myös tutkimukseen osallistuneilla. Olisiko osan asukkaista mahdollista osallistua esimerkiksi kansalaisopiston kursseille, joko itsenäisesti tai avustajan kanssa? Aikaisempien tutkimusten mukaan (esim. Kivistö 2014) henkilökohtainen apu mahdollistaa osallistumisen ja edesauttaa siten osallisuutta. Myös tämän opinnäytetyön tulosten perusteella ne, joilla avustaja oli, kokivat sen tärkeäksi etenkin osallistumisen mahdollistajana. Asumispalveluiden piiriin kuuluva kehitysvammaisen henkilö voi saada henkilökohtaista apua esimerkiksi kodin ulkopuolella tapahtuvaan vapaa-ajan toimintoihin (Harjajärvi 2015). Usein asumisyksikön työntekijöiden resurssit eivät riitä jokaisen asukkaan kodin ulkopuolella tapahtuvien toimien tukemiseksi. Tämän vuoksi henkilökunnan olisikin tärkeää pitää huolta, että avustajapalveluita käytetään hyväksi ja että palvelua on haettu kaikille sitä haluaville.

Hakalan (2015: 134) saamien tutkimustulosten perusteella asumisyksiköiden työkäytännöt näyttävät ohjaavan edelleen vuorovaikutusta ja ihmisten välisiä kohtaamisia, joka vaikuttaa kehitysvammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuteen ja osallisuuteen. Ryhmäkodissa tulisi ottaa huomioon, että esimerkiksi työntekijöiden työvuorot ja käytännöt eivät rajoita liikaa asukkaiden itsemääräämisoikeutta. Esimerkiksi saunominen vain tiettyinä viikonpäivinä voidaan nähdä asukkaan itsemääräämisoikeutta ja siten osallisuutta rajoittavana tekijänä. (Hakala 2015 :134; Eriksson 2013: 24-26) Ryhmäkodissa voitaisiin kannustaa asukkaita osallistumaan myös esimerkiksi asukaskokouksissa enemmän, tai tukea asukkaiden osallistumista kotiaskareisiin, kuten ruuanlaittoon. Pyrkimässä rikastamaan asukkaiden osallisuuden kokemuksia, olisi tärkeää myös muistaa ottaa huomioon asukkaiden omat toiveet.

6.2 Opinnäytetyöprosessin arvioiminen

Haastattelurungon ja teemojen miettiminen tuntui hetkittäin hankalalta. Osallisuus on laaja käsite, kuten teoriaosuudesta tulee ilmi, joten sitä oli pakko rajata. Tiedonhankinta ja sen rajaaminen on ollut haastavuuden lisäksi myös ehdottomasti aikaa vievin osuus opinnäytetyöprosessissa.

Hirsjärven ym. (2009: 206) mukaan ajallisesti lyhyiden haastattelujen pitäminen on turhaa tutkimusmetodin työteliäisyyden vuoksi. Kehitysvammaisten kanssa melko paljon töitä tehtyäni olen kuitenkin sitä mieltä, että yli puoli tuntia kestävä haastattelu voisivat olla monelle liian pitkiä. Mielipiteeni vahvistui haastatteluja pitäessäni, sillä huomasin,

että lähes kaikki haastateltavista vaikuttivat haastattelun loppupuolella väsyneiltä ja vastaukset niukemmilta ja vaikeammin tulkittavissa olevilta. Mahdollista olisi tietysti jakaa haastattelu esimerkiksi kahteen erilliseen kertaan tai täydentää haastatteluita myöhemmin. Opinnäytetyötä tehdessä rajauksia on kuitenkin tehtävä opinnäytetyön laajuuden ja resurssien esimerkiksi ajan vuoksi.

Haastatteluteemojen ja kysymysten toimivuutta olisi voinut etukäteen kokeilla harjoittelehaastattelulla (Hirsjärvi ym. 2009: 211). Haastateltavat olivat myös keskenään melko erilaisia haastateltavia ja tämä näkyi selvästi esimerkiksi kysymysten ymmärtämisessä ja siten haastatteluiden sisällössä ja pituudessa. Harjoitushaastattelusta olisi voinut olla siis hyötyä kysymysten hiomisessa, mutta myös kuvakommunikaation kehittämisessä kysymysten tueksi. Tutkittavien määrän vuoksi koin tämän kuitenkin hankalaksi toteuttaa.

Haastatteluja litteroidessani ja analysoidessani mieleeni tuli jonkin verran parannusmahdollisuuksia haastattelukysymyksiin. Haastatteluissa olisi hyvin voinut kysyä haastateltavilta esimerkiksi enemmän tulevaisuuden haaveista, jolloin vastauksissa olisi mahdollisesti tullut ilmi osallisuuteen liittyviä asioita. Hyvä kysymys olisi voinut myös liittyä yksinäisyyden tai ulkopuolisuuden kokemuksiin, jolloin olisi voinut saada kattavampaa tietoa ihmissuhteista ja yhteisöihin kiinnittymisestä. Kysymys internetistä taasen ei toiminut tämän ikäisille ja toimintakyvyn omaaville, mutta jossain toisessa ryhmäkodissa kysymys voisi olla erittäin aiheellinen.

Itselläni olisi kehitettävää myös haastattelijana. Vaikka olin etukäteen ottanut selvää selkokielestä, huomasin kuitenkin haastattelujen aikana välillä puhuvani turhan nopeasti. Pohdin myös olisiko ilmaisuni voinut olla selkeämpää esimerkiksi joidenkin sanavalintojen osalta. Ensimmäistä kertaa haastatteluja pitäessäni tarvitsin keskittymiskykyäni kuitenkin sisällön kannalta oleellisempiin asioihin, kuin sanavalintojen pohdintaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana pohdin myös suhdettani haastateltaviin. Se että tunsin haastateltavat entuudestaan ei ole täysin ongelmaton. Toisaalta se, että olimme haastateltavien kanssa toisillemme entuudestaan tuttuja, poisti jännitystä varmasti niin haastattelijalta, kuin haastateltavilta. Tämän lisäksi haastateltavien puheen ja siten vastauksien ymmärtäminen oli minulle nyt helpompaa. Haastatteluissa on aina mahdollista, että haastateltava vastaa kysymyksiin siten, kuin hän kuvittelee haastattelijan haluavan hänen niihin vastaavan (Hirsjärvi ym. 2009: 206). Lisääkö tätä riskiä se, että haastateltavat

ja haastattelija tuntevat toisensa entuudestaan? Etuna siinä, että haastattelija ja haastateltavat eivät tunne entuudestaan on myös se, että haastattelijan on helpompi pysyä objektiivisena haastateltavia kohtaan.

Koska tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, en voinut olettaa kaikkien ryhmäkodin asukkaiden haluavan osallistua haastatteluihin. Osallistumisprosentti opinnäytetyössäni jäi hieman alle 60 prosenttiin ja ryhmäkodin naisasukkaista vain yksi halusi osallistua tutkimukseen. Tämä oli minulle tietysti pieni pettymys, sillä tutkimuksesta olisi tullut kattavampi, jos useampi ryhmäkodin asukas olisi siihen osallistunut. Lisäksi uskon, että haastatteluista kieltäytyneiltä olisi saanut tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia vastauksia. Uskon kuitenkin, että opinnäytetyössäni saamat tulokset ovat kyseiselle ryhmäkodille hyödyllisiä ja auttavat ryhmäkodin työntekijöitä refleктоimaan omaa toimintaansa suhteessa asukkaiden osallisuuteen.

Lähteet

Aaltonen, Seija — Arvio, Maria 2012. Kehitysvammainen potilaana. Helsinki: Duodecim.

Anttila, Heidi — Konttinen, Juha-Pekka — Nurmi-Koikkalainen, Päivi — Valjakka, Sari 2013. Neurologisesti pitkäaikaissairaiden ja vammaisten ihmisten asumisen selvitys. ASPA-selvityksiä 1/2013. Helsinki: Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin Laitos.

Ei myytävänä! -kansalaisaloite. Saatavana osoitteessa: < <http://www.eimyytavana.fi/>>. Luettu 17.1.2018.

Eriksson, Susan 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3. Helsinki: Kehitysvammaliitto Ry.

Eriksson, Susan 2013. Laitoskulttuurista itsemääräämiseen – Tutkimus henkilökohtaisesta budjetoinnista vammaispalveluissa. Helsinki: Kehitysvammaliitto Ry, Tutkimus- ja kehittämiskeskus Tutke. Saatavana osoitteessa: <<http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/laitoskulttuurista-itsemaaraamiseen.pdf>>. Luettu 16.1.2018.

Haarni, Ilka 2006. Keskenikäistä yhdenvertaisuutta – Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Stakesin raportteja 6/2006. Valopaino Oy: Helsinki. Saatavana osoitteessa <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77988/r6-2006-verkko.pdf?sequence=1>>. Luettu 16.1.2018.

Haavikon opetus- aikuiskoulutuskeskus 2018. Saatavana osoitteessa <<https://www.hel.fi/vammaiset/fi/tyollistyminen/valmennus/haavikko/>>. Luettu 16.1.2018.

Hakala, Katariina 2015. ”Kyllä ihmisoikeuksissa olis parantamisen varaa!” – Itsenäisen elämän haasteita vammaispalveluissa. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 9. Helsinki: Kehitysvammaliitto Ry, Tutkimus- ja kehittämiskeskus Tutke.

Harjajärvi, Minna 2015. Kehitysvammainen henkilö ja henkilökohtainen apu. Vammaispalvelujen käsikirja. Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin Laitos. Saatavana osoitteessa: <<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elamantuki/henkilokohtainen-apu/kehitysvammainen-henkilo-ja-henkilokohtainen-apu#tuki>>. Luettu 16.1.2018.

Helsingin kaupunki n.d. Kehitysvammaisten asumispalvelut ryhmäkodissa. Saatavana osoitteessa < <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=2887>>. Luettu 17.1.2018.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2010: Tutkimushaastattelu. Oy Yliopistokustannus.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

IMO-Käsikirja 2017. Itsemääräämisoikeuden ja itsenäisen suoriutumisen tukeminen ja rajoitustoimenpiteet. Saatavana osoitteessa:
<<https://www.hel.fi/static/sote/vamty/kasikirjat/imo-kasikirja-2017.pdf>>. Luettu 17.1.2018.

Karjalainen, Jarno – Raivio, Helka 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! – Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa/Julkaisussa(?) Era, Taina 2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156.

Kaski, Markus (toim.) — Manninen, Anja — Pihko, Helena 2012. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Kehitysvammaliitto n.d. Työ. Saatavana osoitteessa:
<<http://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/tyo/>>. Luettu 17.1.2018.

Kekki, Sanna, Konola, Kirsi, Marjamäki, Katja & Tiihonen, Petra 2011. Tulevaisuus omissa käsissä – Miten päämies itse johtaa oman elämänsä ja palvelujensa suunnittelua. Teoksessa Ripatti, Päivi (toim.) 2011. Kehitysvammaisten asuminen Uusi reformi 2010–2015. THL -raportti 10/2011. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavana osoitteessa: < <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80019/654df847-a315-42e2-ab92-bebb8df864b7.pdf?sequence=1>>. Luettu 16.1.2018.

Kivistö, Mari 2014. Kolme ja yksi kuvaa osallisuuteen – Monimenetelmällinen tutkimus vaikeavammaisten ihmisten osallisuudesta toimintana, kokemuksena ja kielenkäyttönä. Lapin yliopistokustannus: Rovaniemi. Saatavilla verkossa < https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61789/Kivist%C3%B6_Mari_ActaE150_pdfA.pdf?sequence=2>. Luettu 16.1.2018.

Matero, Marja 2012. Kehitysvammaisuus. Teoksessa Malm, Marita, Matero, Marja, Repo, Marjo & Talvela, Eeva-Liisa 2012. Esteistä mahdollisuuksiin – Vammaistyön perusteet. Helsinki: Sanoma Pro. 165-203.

Nivala, Elina – Ryyänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakausikirja 2013. Saatavana osoitteessa: <>. Luettu 17.1.2018.

Papunet 2017a. Puhevammaisuuden syyt ja ilmenemismuodot. Saatavana osoitteessa: <<http://papunet.net/tietoa/puhevammaisuuden-syyt-ja-ilmenemismuodot>>. Luettu 16.1.2018.

Papunet 2017b. Kuvat kommunikoinnissa. Saatavana osoitteessa: <<http://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>>. Luettu 16.1.2018.

Repo, Marja 2012a. Vammaisuus eri näkökulmista. Teoksessa Malm, Marita, Matero, Marja, Repo, Marjo & Talvela, Eeva-Liisa 2012. Esteistä mahdollisuuksiin – Vammaistyön perusteet. Helsinki: Sanoma Pro. 9-12.

Repo, Marja 2012b. Historiasta nykypäivään. Teoksessa Malm, Marita, Matero, Marja, Repo, Marjo & Talvela, Eeva-Liisa 2012. Esteistä mahdollisuuksiin – Vammaistyön perusteet. Helsinki: Sanoma Pro. 13-32.

Rouvinen-Wilenius, Päivi 2014. Kohti osallisuutta – mikä estää, mikä mahdollistaa. Teoksessa Jämsén, Arja (toim.) & Pyykkönen, Anne 2014. oSallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturva ry. Saatavana osoitteessa: <<http://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2016/06/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>>. Luettu 17.1.2018

Selkokeskus 2015. Määritelmä. Saatavana osoitteessa: <<http://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma/>>. Luettu 16.1.2018.

Selkokeskus 2016a. Sanat. Saatavana osoitteessa: <<http://selkokeskus.fi/selkokieli/selkikirjoitusohjeet/sanat/>>. Luettu 16.1.2018.

Selkokeskus 2016b. Rakenteet. Saatavana osoitteessa: <<http://selkokeskus.fi/selkokieli/selkikirjoitusohjeet/rakenteet/>>. Luettu 16.1.2018.

Selkokeskus n.d. 10 vinkkiä selkokielen puhumiseen. Saatavana osoitteessa: <http://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2016/03/Huoneentaulu_10_vinkkia_puhumiseen_A4.pdf>. Luettu 16.1.2018.

Seppälä, Heikki 2010. Hoivan ja asumisen välimaastossa. Pohdintoja kehitysvammaisuuden kaksista kasvoista. Teoksessa (toim.) Teittinen, Antti Pois Laitoksista! — vam-maiset ja hoivan politiikka. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301

Särkelä-Kukko, Mona 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, Arja (toim.) & Pyykkönen, Anne 2014. oSallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturva ry. Saatavana osoitteessa: <<http://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2016/06/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>>. Luettu 17.1.2017

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Saatavana osoitteessa: <<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>>. Luettu 16.1.2018.

Vehmas, Simo 2005. Vammaisuus: johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. Helsinki: Gaudeamus.

Vernerin 2017a. Mitä kehitysvammaisuus on? Saatavana verkossa:
<<http://verneri.net/yleis/mita-kehitysvammaisuus-on>>. Luettu 16.1.2018

Vernerin 2017b. Työ. Saatavana osoitteessa: <<http://verneri.net/yleis/ty%c3%b6>>.
Luettu 17.1.2018.

YK:n vammaissopimus 2017. Saatavana osoitteessa <<http://verneri.net/yleis/ykn-vammaissopimus>>. Luettu 17.1.2018.

Tiedote tutkimukseen osallistuville

TIEDOTE

11.10.2017

HEI RYHMÄKODIN ASUKAS!

TULE MUKAAN SELVITTÄMÄÄN OSALLISUUDEN KOKEMUKSIA RYHMÄKODIN ASUKKAITTEN NÄKÖKULMASTA.

MUKAAN VOIT TULLA OSALLISTUMALLA VAPAAEHTOISEEN HAASTATTELUUN JA SAADA NÄIN OMAT AJATUKSESI KERROTTUA.

HAASTATTELUN PITÄÄ OPISKELIJA HELMIKERTTU. HAASTATTELUITA KÄYTETÄÄN AINEISTONA OPINNÄYTETYÖHÖN.

HAASTATTELU VOIDAAN PITÄÄ HALUAMASSASI PAIKASSA, ESIMERKIKSI SINUN OMASSA HUONEESSA. HAASTATTELU ÄÄNITETÄÄN. HAASTATTELU KESTÄÄ NOIN PUOLI TUNTIA.

HAASTATTELU VOIDAAN PITÄÄ YHDELLÄ KERRALLA, TAI JAKAA HAASTATTELU USEAMMALLE PÄIVÄLLE.

VOIT MYÖS OLLA VASTAAMATTA OSAAN KYSYMYKSISTÄ, TAI KESKEYTTÄÄ HAASTATTELUN, JOS NÄIN HALUAT.

HAASTATTELUT OVAT NIMETTÖMIÄ JA LOPULLISESTA TYÖSTÄ, EI HAASTATELTAVIA OLE TUNNISTETTAVISSA. HAASTATTELUN ÄÄNITYS TUHOTAA.

JOS SINULLA ON JOTAIN KYSYTTÄVÄÄ HAASTATTELUUN LIITTYEN, VOIT ESITTÄÄ KYSYMYKSET HELMIKERTTULLE.

HELMIKERTTU KALLIOLA

helmikerttu.kalliola@metropolia.fi

SOSIONOMIOPISKELIJA

METROPOLIAN AMMATTIKORKEAKOULU

Suostumuslomake haastateltaville

SUOSTUMUSLOMAKE

MINULLE ON SELVITETTY HAASTATTELUN TARKOITUS JA SISÄLTÖ. OLEN TIETOINEN HAASTATTELUN VAPAAEHTOISUUDESTA.

VOIN HALUTESSANI PERUUTTAA TAI KESKEYTTÄÄ OSALLISTUMISENI TAI KIELTÄYTYÄ HAASTATTELUUN OSALLISTUMISESTA MISSÄ VAIHEESSA TAHANSA.

HAASTATTELUANI SAA KÄYTTÄÄ JA HYÖDYNTÄÄ SELLAISESSA MUODOSSA, JOSSA HENKILÖLLISYYTENI JÄÄ VAIN HAASTATTELIJAN TIETOON.

OLEN TIETOINEN MYÖS SIITÄ, ETTÄ HAASTATTELUN ÄÄNITE TUHOTAAN TUTKIMUKSEN VALMISTUTTUA.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus

Päiväys

Tutkijan allekirjoitus

Teemahaastattelun runko

Osallistuminen ja yhteisöllisyys

Sinulle tärkeät ihmissuhteet / Ketä lähipiiriisi kuuluu

Kuinka pidät heihin yhteyttä? Onko yhteydenpito mielestäsi riittävää?

Pääsetkö halutessasi internetiin? Kaipaanko pääsyä internetiin?

Mihin muihin yhteisöihin tunnet kuuluvasi? Esim. naapurusto, seurakunta, perhe jne.

Minkälaisia harrastuksia sinulla on? Oletko itse valinnut harrastuksesi?/ Kuinka päädyit harrastuksesi pariin?

Missä olet/olet töissä/koulussa? Miten päädyit sinne töihin/kouluun? Työn/koulun merkitys sinulle?

Kuinka olet tullut ryhmäkodin asukkaaksi? Oletko itse vaikuttanut asuinpaikkasi valintaan? Oletko tyytyväinen asuinpaikkaasi?

Omaa elämää koskevien päätösten tekeminen

Minkälaisia päätöksiä teet omaa elämääsi koskien? Minkälaisia päätöksiä haluaisit tehdä elämässäsi? Saatko tarvittavaa tukea/tietoa/vaihtoehtoja päätösten tekemiseen?

Yhteisiin ja yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen

Onko sinulla mahdollisuus vaikuttaa ryhmäkodin yhteisiin asioihin?/ Kuinka voit vaikuttaa ryhmäkodin yhteisiin asioihin?

Onko sinulla mahdollisuus vaikuttaa itseäsi kiinnostaviin yhteiskunnallisiin asioihin? Esim. Vaaleissa äänestäminen